

Geograficky nepůvodní druhy a kříženci

Geograficky nepůvodní druh rostliny nebo živočicha je druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu. Součástí přirozených společenstev určitého regionu nejsou tedy druhy, které sem člověk ať již záměrně nebo neúmyslně zavedl. Jsou to jednak druhy pocházející z jiných pevnin (např. norek americký, nutrie, trnovník akát, pajasan žláznatý, křídlatky, netýkavka žláznatá, dub červený, douglaska tisolistá, borovice vejmutovka, borovice černá, smrk pichlavý (stříbrný), jedle obrovská), ale i druhy, které se přirozeně vyskytují v Evropě v jiných oblastech (např. modřín evropský – nejbliže se přirozeně vyskytoval v Jeseníkách dále v Polsku, Karpatech, Alpách). Kříženec je druh vzniklý křížením 2 druhů rostlin nebo živočichů (např. mula je kříženec koně a osla, josta je kříženec angreštu (správněji meruzalky srstky) a meruzalky rozevřené (*Ribes divaricatum*) – severoamerický druh blízkce příbuzný černému rybízu).

Záměrné rozšiřování geograficky nepůvodního druhu rostliny či živočicha i záměrné rozšiřování křížence rostlin či živočichů do krajiny je dle § 5 odst. 4 a 5 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění, možné jen s povolením orgánu ochrany přírody a krajiny. Toto ustanovení zákona chrání naši přírodu před genetickou erozí, invazními druhy a rozšiřováním škodlivých organismů. Rozšíření geograficky nepůvodního druhu lze povolit v odůvodněných případech, kde nelze využít naše geograficky původní druhy (např. v oblastech se silným znečištěním ovzduší, zasolenými nebo jinak silně narušenými půdami) a tam kde nehrozí zmiňovaná nebezpečí genetické erose, invaze a rozšiřování škůdců.

Genetická eroze je jev při němž dochází ke snižování různorodosti genů uvnitř populace 1 druhu. V současné přírodě k němu dochází v případech, kdy člověk zavlekl do naší přírody geograficky nepůvodní druh, který je blízkce příbuzný našemu domácímu druhu a kříží se s ním. Nejznámějším příkladem je genetická eroze topolů. V plochých úvalech našich větších řek rostl topol černý. Lesníky byl zaveden topol kosníkový a jeho kříženec s topolem černým topol kanadský. Topol kanadský se snadno kříží s domácím topolem černým. Topol kanadský je dnes nejčastějším druhem topolu v české krajině. Topoly černé jsou dnes ohrožené a naše největší populace je na jižní Moravě, kde roste v několika málo větrolamech.

Invazní druhy jsou rostliny k nám zavlečené snadno zplaňující a vytlačující původní společenstva. Jedná se o např. křídlatky, bolševník velkolepý, netýkavku žláznatou, trnovník akát, norka amerického (minka). Vytlačováním původních společenstev dochází ke ztrátě ekologické stability. Naše domácí druhy jsou dlouhodobě přizpůsobeny místním podmínkám a lépe snášejí např. výkyvy podnebí, jsou odolnější vůči domácím škůdcům. Křídlatky a netýkavka žláznatá se v poslední době šíří podél vodních toků na rozdíl od domácího rostlinstva nezpevňují dobře půdu a ta je při zvýšených průtocích odplavována. Norek americký je dravý druh, který se živí mnohými zvláště chráněnými živočichy jako raky, obojživelníky, plazy. V naší přírodě sám není ohrožován, patrně ho může vytlačovat vydra, která je však natolik vzácná, že to nemá praktický význam.

Zavlečením geograficky nepůvodních druhů můžeme způsobit i zavlečení škůdce tohoto druhu. Populace geograficky nepůvodního druhu a geograficky nepůvodního druhu škůdce jsou ve své domovině za léta společného vývoje vzájemně přizpůsobené a škůdce nezpůsobí vyhynutí svého hostitele. Avšak když škůdce přemístíme, může napadnout populace, které nejsou na působení tohoto škůdce přizpůsobené a zde může dojít k masovému odumírání. Příkladem může být grafiosa jilmů původně nemoc asijských jilmů, která značně potlačila domácí jilm, dále mandelinka bramborová, plzák portugalský.